

1.01
Prejeto 3. 4. 2012

UDK 929Dečko I.:323

Filip Čuček*

Politična dejavnost Ivana Dečka do začetka devetdesetih let 19. stoletja

IZVLEČEK

Avtor analizira publicistično in politično delovanje pravnika (odvetnika) in politika Ivana Dečka (1859–1908) od študija v Gradcu (1879) do lastne odvetniške pisarne v Celju (1891). Že kot študent je pokazal svoj politični talent, ko je v začetku osemdesetih let začel objavljati v slovenskem časopisju kritično naravnane članke. Ko se je jeseni 1883 zaposlil v Mariboru, se je nemudoma priključil mariborski slovenski politični eliti. Leta 1885 se je preselil v Celje, se zaposlil v odvetniški pisarni Josipa Serneca in vidno pospešil slovenski »prodor« v mestu ob Savinji. S premišljeno taktiko je nastopil tudi na deželnozborski ravni, ko je leta 1890 postal poslanec štajerskega deželnega zbora. Leta 1891 je odprl svojo odvetniško pisarno. S svojimi pritožbami na razne pritožbene organe je povzročil nemir med nemškimi ustavoverci in jih prisilil k homogenizaciji v lastnih vrstah. Premetena slovenska politika je tudi pod njegovim vplivom na začetku devetdesetih let popolnoma osvojila podeželje, spodnještajersko nemštvo pa omejila na mesta in nekatere trge.

Ključne besede: Austro-Ogrska, Štajerska, Maribor, Celje, politična zgodovina, Ivan Dečko

ABSTRACT

POLITICAL ACTIVITIES OF IVAN DEČKO UNTIL THE BEGINNING OF THE 1890S

The author analyses the journalistic and political work of the lawyer (attorney) and politician Ivan Dečko (1859–1908) since his studies in Graz (1879) until the establishment of his own law firm in Celje (1891). Already as a student he demonstrated his political talent when he started publishing critical articles in the Slovenian newspapers in the beginning of the 1880s. When he started working in Maribor in 1883, he immediately joined the Slovenian political elite there. In 1885 he moved to Celje, got a job in Josip Sernec's law firm, and visibly accelerated the Slovenian »breakthrough« in the city by the river Savinja. With thoughtful tactics he also appeared at the level of the Provincial Assembly, when he became the member of the Styrian Provincial Assembly in 1890. In 1891 he opened his own law firm. With his appeals to various appeal bodies he caused enough disturbance to make the Germans close their ranks.

* Dr., znanstveni sodelavec, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana; e-naslov: filip.cucek@inz.si

Under his influence the clever Slovenian politics in the beginning of the 1890s won over the rural areas completely, restricting the Lower Styrian Germans to the cities and certain towns.

Key words: Austro-Hungary, Styria, Maribor, Celje, political history, Ivan Dečko

Uvod

Ko je po porazu liberalne Auersperg-Lasserjeve vlade (1871–1879) prevzel krmilo avstrijske polovice dvojne monarhije grof Eduard Taaffe, je Ivan Dečko (1859 Središče ob Dravi–1908 Feldhof pri Gradcu) začel študirati pravo na graški univerzi. Mladi študent je veliko obetal, saj je izstopal že v gimnazijskih letih v Mariboru. Župnik Franc Šegula, večletni urednik listov *Südsteirische Post* in *Südsteirische Presse*, je leta 1910 v Slogi pojasnjeval, zakaj mu je Dečko ostal v najboljšem spominu. »V šolskem letu 1876./77. je začel /.../ na mariborski gimnaziji z dovoljenjem ravnatelja Ivana Gutscherja prvi javno v učni sobi prednašati in učiti slovensko stenografijo (po Bezenškovem mesečniku 'Jugoslovanski stenograf'). Bil sem takrat petošolec. Na koncu tečaja je bila skušnja in Ivan Dečko podaril mi je kot svojemu najboljšemu učencu neko knjigo. Darilce sem v teku časa izgubil, česar sem se pa naučil, mi še sedaj po 33 letih dobro služi.«¹ Po prihodu v Gradec leta 1879 je Dečko vstopil v akademsko društvo Triglav (ki mu je dve leti tudi predsedoval) in hitro pokazal svoj talent za kritično razmišljanje, ko je v začetku osemdesetih let začel objavljati politično naravnane prispevke v slovenskem časopisju.

V času Taaffejeve vlade (1879–1893), ki je v politično življenje Cislitvanije prinesla precejšnjo spremembo, je slovenska politika zastavila novo politično usmeritev. Namesto radikalnejših zahtev je postavljala »zmernejše« zahteve. Slovenci so se držali poti majhnih koncesij zaradi strahu pred sesutjem vladne koalicije in pred novo liberalno vlado. To je bil tedaj domet slovenske politike, kljub temu pa je jasno zastavila svoje politične cilje. Tega se je zavedala tudi slovenska intelektualna javnost, ki je sledila slovenskim politikom in si za »primarni cilj« postavila slovensko enakopravnost v javnem življenju. Slovenska žurnalistika je tako namenjala pozornost realnim temam, kjer je bilo mogoče pričakovati kako »drobtinico«, ni se pa več toliko ukvarjala z nacionalnimi političnimi programi (kot je to počela pod liberalnimi vladami).

¹ Vekoslav Spindler: Dr. Ivan Dečko in njegova doba. Maribor 1938 (dalje Spindler, Dr. Ivan Dečko), str. 33–34, 45–49.

Med študijem v Gradcu

V ta politični »boj« se je vključil tudi Ivan Dečko. Njegov publicistični (in politični) elan se je začel profilirati že v njegovih študijskih letih, ko je začel pisati dopise za slovensko časopisje in zastopati »slovenske« barve. Leta 1881 se je v tem duhu zavzel za ustanovitev koroškega slovenskega lista *Mir*, zavedajoč se neugodne politične klime na Koroškem.² Slovensko politično »vodstvo« na Koroškem zaradi Schmerlingove volilne geometrije ni moglo slediti vse močnejšemu slovenskemu prodoru na Kranjskem in Štajerskem. Koroška, kjer je po popisu iz leta 1880 živela tretjina prebivalstva s slovenskim občevalnim jezikom, je imela samo en slovenski (deželnozborski) volilni okraj, kjer so mogli Slovenci (pogojno) računati na dva poslanca.³

Tudi na podlagi neugodnih razmer na Koroškem je Dečko septembra 1882 pozival k priključitvi spodnještajerskih trgov v državnozborsko mestno kurijo. »Slovenski volilni okraji so mnogo večji kakor nemški; na gorenjem in srednjem Štajerskem volijo skoraj vsi trgi v mestnej skupini – (namreč izmej 75 mest in trgov jih samo 10 voli s kmeti t. j. 13%) – ne tako na spodnjem Štajerskem. Tukaj iz 40 mest in trgov voli 13 s kmeti, to je 33%. Po tem takim je razumljivo, kako da ima južna Štajerska samo 5 poslancev. In ker v mestnej skupini ravno za to, ker mora toliko trgov s kmeti voliti, odločujeta mesti Maribor in Celje, imamo Slovenci, katerih nas je več kot tretjina, in kateri plačujemo tudi dobro tretjino davkov, samo tri poslance.« Dečko je menil, da je bila slovenska politika zaradi tega prikrajšana, za razliko od Koroške pa je imela (ob Kranjski) največ možnosti za politični preboj prav na Spodnjem Štajerskem. Zato je kljub nemški premoči ubirala pravo smer. Ko je na volitvah leta 1879 nemški kandidat Richard Foregger v celjski mestni kuriji tesno zmagal proti vitezu Hugu Berksu (tega so podprli tudi Slovenci),⁴ je slovensko časopisje pisalo, da je (še posebej po slovenski zmagi na občinskih volitvah v Ljubljani leta 1882)⁵ na vrsto prišlo Celje, kjer je slovenska stranka pod vodstvom Josipa Serneca in Mihe Vošnjaka počasi, toda vztrajno prodirala.⁶ Nemška premoč je bila zaradi tega najbolj »ranljiva« v mestu ob Savinji, osvojitve nemške »trdnjave« pa je po Dečkovem mnenju predstavljala odlično politično izhodišče. »Na Štajerskem bi pa pridobili mestno skupino Celje, v katerej itak uže sedaj smemo upati da zmagamo, kakor je to zadnja volitev od leta 1879 pokazala, in ne mara še tudi Maribor-Ptuj. Možno pa je tudi, da bo potem treba volilne okraje tako sestaviti, da dobi južna Štajerska v mestnej skupini 3 poslance, in potem sta 2

² Prav tam.

³ Vasilij Melik: *Volitve na Slovenskem*. Ljubljana 1965, (dalje Melik, *Volitve*), str. 92–93.

⁴ Prim. Filip Čuček: *Uspehi spodnještajerskih Slovencev v Taaffejevi dobi*. Celje 2008 (dalje Čuček, *Uspehi*), str. 24–25.

⁵ Prim. Dragan Matić: *Občinske volitve v Ljubljani*. V: *Slovenska kronika XIX. stoletja 1861–1883*. Ljubljana 2003, str. 372–373.

⁶ Janez Cvirn: *Celje – izginjajoči nemški otok na Spodnjem Štajerskem*. V: *Od Maribora do Trsta 1850–1914: zbornik referatov*. Maribor 1998 (dalje Cvirn, *Celje*), str. 58.

gotovo naša.«⁷ Ko je češki poslanec Karel Mattuš sprožil v državnem zboru pobudo po ustanovitvi novih trgovsko-obrtnih zbornic na Češkem, je njegova poteza takoj vzbudila veliko zanimanje tudi na Slovenskem. Slovensko časopisje je pozivalo slovenske poslance, da naj ob čeških zahtevajo tudi zbornico s sedežem v Mariboru, ki bi ob leobenski in graški predstavljala tretjo zbornico in tako razbremenila Spodnjo Štajersko. Tako je slovenska politika upala na pridobitev novega poslankega mandata. Dečko je ob tem menil, da »če se osnujejo samostojne obrtnijske zbornice, in dobimo tako v Maribor, bodemo gotovo Slovenci v njej gospodovali. /.../ S tako trgovinsko in obrtnijsko zbornico bodo se nam pa zopet /.../ zrahljale spona, s katerimi smo privezani na Gradec, na to nam in našim interesom do konca sovražno mesto, ter bodemo za sedaj vsaj v tem oziru od Gradca neodvisni postali.«⁸

Potem ko je Josip Vošnjak februarja 1880 v proračunskem odseku državnega zbora prodril z dvema resolucijama glede slovenskih zahtev za uvedbo slovenskega jezika kot učnega jezika na srednjih šolah za dijake slovenske narodnosti⁹ in s tem povzročil, da je jezikovno vprašanje postalo osrednje slovensko politično vprašanje, se je slovenski uspeh v praksi le delno upošteval. Na neodločnost vlade se je v začetku leta 1883 odzval tudi Dečko. Zmotilo ga je predvsem dejstvo, da je zagotavljala »državna osnovna postava enakopravnost v šoli in uradu«, dejansko pa da temu ni bilo tako. Še bolj mu je šlo v nos to, da se je Taaffe vse prerad uklanjal ustavovernemu opozicijskemu pritisku oziroma da si ni upal odkritega spopada z njimi, svoje koalicijske partnerje pa »nagrajeval« z »drobtinčarsko« politiko. Taaffe da »nam hoče podati drobtinico enakopravnosti, ali tedaj opazi še o pravem času, kak vihar se vzdiguje po židovskih časnikih in v liberalnem taboru, in – vse ostane na starem! /.../ Tako vidimo, da ima vlada desetkrat več strahu pred opozicijo, kakor opozicija pred vlado. To vidijo tudi uradniki, znajo, da si vlada ne upa kresniti jih po prstih, zato je pa pogumno stojé v prvih vrstah opozicije.«¹⁰ Tako je na podlagi Vošnjakovih zahtev tudi »mnogo slovenskih občin sklenilo slovensko uradovati, ter svoj sklep prijavilo okrajnim glavarjem«, ti pa so jim kljub 19. členu decembrske ustave »ukazali, da mora ostati vse pri starem«. Lokalna oblast je predvsem v jezikovno mešanih območjih »skrbela« za ohranitev nemškega posestnega stanja.¹¹ Ko je marca leta 1883 Dečko objavil protestno pismo proti nemškim dopisom slovenskim občinam, je opozarjal, da so slovenske občine pošiljale prošnje do okrajnih glavarstev, češ da jim naj vendar pošiljajo slovenske dopise, ta pa so nadaljevala z ustaljeno prakso. »Do zdaj nam ni znan slučaj, da bi se ti ozirali na take prošnje. Še manj pa nam je znan slučaj, da se je občinski odbor obrnil na višjo inštanco, ter prosil od te pomoči. Celó naše postopanje je torej nekako boječé, brez vse energije, brez odločnosti in vztrajnosti, brez katerih pa nikakor ne moremo priti

⁷ Slovenski narod (dalje SN), 30. 9. 1882.

⁸ SN, 2. 4. 1883; Südsteirische Post (dalje SP), 1. 5. 1883; prim. SN, 7. 4., 10. 4. 1883.

⁹ Prim. Čuček, Uspehi, str. 76.

¹⁰ SN, 8. 1. 1883.

¹¹ SN, 27. 1. 1883.

do zmage.« Na drugi strani pa je bil prepričan, da je »grofu Taaffeju resna volja izvesti ravnopravnost, ali da je dosedaj trdno prepričan, da jo spodnje politične oblasti ne skrunijo, ter prosi, naj se mu taki slučaji naznanijo. Torej smemo vendar upati, da bodo došli časi, ko bode pri c. kr. okrajnih glavarjih slovenščina došla v milost. Ali gibati se nam bo treba, delati nam bo treba. Slovensko politično društvo ima namen, da vodi slovenski narod na Štajerskem v boji za veljavo slovenskega jezika.«¹²

V Mariboru

Ivan Dečko si je s svojimi političnimi članki pridobil ugled v slovenski javnosti že v študijskih letih, prav tako pa (zasledujoč slovensko slogaško usmeritev) ni ostal neopazen tudi v slovenski politiki, ki je prepoznala njegovo kvaliteto. Predvsem se je uveljavil kot mlad publicist in politik, ki je za dosego enakopravnosti stavil na zakonitost in precejšnjo mero vztrajnosti.¹³ Ko se je septembra 1883 po končani graški pravni fakulteti kot odvetniški koncipient zaposlil v odvetniški pisarni Janeza Orosela v Mariboru, je svoje pridobljene izkušnje s pridom uporabil v mestu ob Dravi. Leto dni je bil tajnik Slovenskega političnega društva (in eden glavnih organizatorjev političnega življenja na Spodnjem Štajerskem) ter dve leti urednik nemško pisanega slovenskega lista *Südsteirische Post*, v katerem je objavljala tudi svoje politične članke.¹⁴ S svojimi prispevki je prispeval k oblikovanju slovenske politične usmeritve na Spodnjem Štajerskem (in širše) v času, ko so se nemško-slovenski nacionalni odnosi tudi na Spodnjem Štajerskem vse bolj zaostrovali.

Dečko je hitro po nastopu službe intenziviral svoje delo. Že konec oktobra 1883 je ugotavljal nepravilnosti pri sestavi porotniških list za celjsko okrožno sodišče. Pogoj za prvotni občinski imenik je bil »30 let star mož, ki zna čitati in pisati, ako ima v Avstriji domovinsko pravico ter v občini, v katerej se vzdržuje, vsaj jedno leto stanuje in 10, oziroma 20 gld. direktnega davka plačuje«. Občinske imenike je nato okrajni glavar (v Mariboru in Celju župan), ki da že poprej »zaznamuje može, ki so po njegovem mnenju kot razborni, pošteni, pravični, značajni možje, kateri tudi govore oba deželna jezika, za porotniški posel najsposobnejši in najvrednejši«, poslal celjskemu okrožnemu sodišču, predsednik Ivan Heinricher pa je po svoji presoji določil komisijo treh sodnikov in še treh zaupnih mož, ki je pod njegovim predstvom sestavila letni imenik. Izmed teh so nato izžrebali porotnike za glavne obravnave. Dečko je menil, »da Slovence celo pri sestavi letnega poročila na stran potiskajo«, glede na to, da so dajali »Nemci, naseljeni v mestih in trgih, /.../ skoraj ves kontingent« in da »ne vedo ali nič slovenski, ali da le za silo nekaj razumejo.«¹⁵

¹² SN, 9. 3. 1883.

¹³ Spindler, Dr. Ivan Dečko, str. 51.

¹⁴ Prav tam, str. 33–34, 49–50; prim. tudi Ivan Lapajne: Dvajsetletnica. Zgodovinske in spominske črtice o slovenskem posojilništvu ter pregled delovanja društva »Zveza slovenskih posojilnic v Celju«. Celje 1903, str. 35–36.

¹⁵ SN, 23. 10. 1883.

Še najbolj je nasprotoval temu, da so okrajni glavarji, ki da so bili »v svojih nazorih v nasprotnem taboru, /.../ slovenske težnje so jim nesimpatične, in može, ki zastopajo te težnje, smatrajo za sitneže ali celo za svoje nasprotnike«, vnaprej določili tiste, ki so jim bili povšeči. Podobno je Heinricher sestavil tudi glavni imenik.¹⁶ Kljub zakonu, ki je tudi na Spodnjem Štajerskem predvideval porotnike, ki obvladajo oba jezika, so se na koncu v imeniku zlahka znašli ljudje, ki slovenščine sploh niso obvladali. Razmerje med porotniki iz mest in trgov ter s podeželja pa je kazalo, da je Heinricher mlatil prazno slamo, ko je zatrjeval, da je zastopanih dovolj kmečkih porotnikov. Kmečko moško, večinoma slovensko, prebivalstvo je po Dečkovih izračunih štelo dobre tri četrtine, mestno in trško, ki je bilo večinoma nemško, pa četrtino prebivalstva. Med porotniki je bila stvar ravno obratna.¹⁷ Na koncu je po izločitvi porotnikov ostala porotniška »klop« dvanajstih porotnikov, kjer da »ne ostane pri količakaj političnem deliktu kot porotnik niti jeden Slove- nec«. ¹⁸

Tudi na podlagi tega je Südsteirische Post ugotavljal, da je slovenska politika na Štajerskem v štirih letih Taaffejeve vlade dosegla bore malo. »Auf keinem Gebiete der öffentlichen Verwaltung können wir seit der nun schon vier Jahre währenden 'Ära Taaffe' einen nationalen Fortschritt zu Gunsten der Slovenen bemerken, wohl aber können wir constatiren, dass die Stellung der Slovenen in Untersteiermark seit dem Jahre 1879 viel schwieriger geworden ist.«¹⁹ Izvajanje mariborskega gimnazijskega profesorja Antona Nageleta, ki je poveličeval nemščino na Spodnjem Štajerskem in Slovencem »svetoval«, naj se je čim bolj oprimejo in sledijo nemški kulturi, svobodi, omiki ter blagostanju,²⁰ na drugi strani pa podpora spodnještajerskih Nemcev Nemško-nacionalnemu klubu, je vse bolj kazalo na to, da je bilo spodnještajersko nemško meščanstvo nacionalno orientirano.²¹ V teh razmerah je slovensko časopisje vsekakor pozdravilo zmago Božidarja Raiča na nadomestnih državnozborskih volitvah v ptujski mestni kuriji na začetku leta 1884, ko je (po smrti Mihaela Hermana) premagal nemškega kandidata Franca Lešnika (Löschnigga). Dečko je kljub vsem težavam ocenjeval, da je slovenska politika ob vse močnejšem nacionalnem zaostrovanju vseeno zasledovala pravo smer.²² Na to je pokazala tudi odlična taktika pred volitvami v celjski okoliški občini, ko je konec leta 1883 potekel mandat (nemški) občinski upravi. Vnovična osvojitev občine, ki je kot nekakšen obroč oklepala celjsko nemško »trdnjavo«, je bila za celjske Slovence izjemno pomembna. Z zmago na volitvah so si želeli ustvariti dobro izhodišče za »naskok« na Celje, kar bi jim (brez nemških mahinacij) tudi uspelo.²³ Kljub porazu pa

¹⁶ SN, 24. 10. 1883.

¹⁷ SN, 3. 11. 1883.

¹⁸ SN, 7. 11. 1883.

¹⁹ SP, 1. 12. 1883.

²⁰ SP, 17. 11. 1883.

²¹ Grazer Volksblatt (dalje GV), 10. 11. 1883.

²² Slovenski Gospodar (dalje SGp), 9. 2. 1884; prim. Čuček, Uspehi, str. 89–90.

²³ Prim. Čuček, Uspehi, str. 146–154.

slovenska stran ni obupala, čeprav je Dečko, ki se je sredi marca 1884 zavzel za slovenske paralelke na spodnještajerskih gimnazijah in slovensko učiteljske v Mariboru, ugotavljal, da so slovenski državnozborni poslanci (z izjemo Josipa Vošnjaka in Božidarja Raiča) premalo agilni na lokalni ravni. Ko sta Vošnjak in Raič (za tretjega spodnještajerskega poslanca Hermanna Gödel-Lannoya je Raič menil, da »tako malo podpira slovensko stvar v Mariboru« in da zanemarija Slovensko društvo ter Südsteirische Post)²⁴ terjala večje jezikovne pravice, sta naletela na veliko neodobravanje nemških ustavovercev, na drugi strani pa na omahljivost preostalih slovenskih poslancev.²⁵

Ob svojem zavzetem delu se je Ivan Dečko (ob Lavoslavu Gregorecu, Josipu Vošnjaku, Božidarju Raiču, Josipu Sernecu idr.) kalil v pomembnega slovenskega »narodnjaka«. Na občnem zboru Slovenskega društva v Slovenski Bistrici v začetku maja 1884 je pripravil obširen govor o nemškem Schulvereinu,²⁶ ki da skuša »z denarjem iz slovenskih šol pometati slovenske bukvice, slovensko poučevanje«. Odziv na njegov govor je bila sprejeta resolucija, ki je poudarjala, da Slovincem koristijo samo šole, v katerih se poučuje slovensko, nemščina pa da se naj poučuje v višjih razredih, vendar pa ne sme biti učni jezik.²⁷ Slovensko društvo, ki je bilo »motor« spodnještajerske slovenske politike, se je tudi po Dečkovi zaslugi v nadaljevanju močno zavzemalo za slovensko jezikovno enakopravnost v javnem življenju. Medtem so spodnještajerski Nemci v Celju ustanovili nacionalno naravnano društvo nemških visokošolcev na Spodnjem Štajerskem »Germania«,²⁸ po štajerskem zboru Schulvereina v Gradcu sredi leta 1884 pa je celjski nemški list navdušeno pisal o nemški enotnosti, nemško spodnještajersko »misijo« pa videl v večji naslonitvi na nemško obrambno društvo.²⁹ (V tem kontekstu je Dečko le nekaj dni zatem na občnem zboru Slovenskega društva v Sv. Trojici v Slovenskih goricah ostro nastopil proti Schulvereinu³⁰ Nacionalna diferenciacija je sredi osemdesetih let dosegla že vse pore javnega življenja. Gesli »Hie Deutschen – hie Slowenen« in »Svoji k svojim« sta postali del vsakdana spodnještajerskih Nemcev in Slovincov. Pred deželnozbornimi volitvami leta 1884 so stvari šle že tako daleč, da so si spodnještajerski ustavoverci pomagali z »najetimi« vročekrvneži, ki so netili slovenske predvolilne shode. Eden takih ekscesov se je zgodil v Sv. Martinu na Pohorju, ko so bistriški Nemci ustražovali slovenskega poslanca Frana Radeja in Fer-

²⁴ Dragotin Lončar: Iz literarne in politične korespondence dr. Josipa Vošnjaka. Pismo Božidarja Raiča, 7. 2. 1884. V: Naši zapiski, 1912, str. 53–54.

²⁵ SN, 11. 3., 22. 3., 24. 3. 1884.

²⁶ Društvo je bilo ustanovljeno sredi leta 1880 na Dunaju z namenom poudarjanja nemštva in ustanavljanja nemških šol v jezikovno mešanih območjih. Prim. August Wotawa: Deutsche Schulverein 1880–1905. Wien 1905, str. 6–12; Pieter M. Judson: Guardians of the Nation. Activists on the Language Frontiers of Imperial Austria. Cambridge, Massachusetts, London 2006, str. 16–17.

²⁷ SN, 8. 5., 9. 5., 10. 5., 12. 5. 1884; SP, 4. 5. 1884.

²⁸ Hugo Suetter: Der Nationale Kampf in der Südsteiermark 1867 bis 1897. München 1936, str. 78–79.

²⁹ Deutsche Wacht (dalje DW), 5. 6., 8. 6. 1884.

³⁰ SGp, 12. 6. 1884; SN, 16. 6., 18. 6. 1884; SP, 11. 6. 1884.

dinanda Dominkuša, v njuni družbi pa je bil tudi Ivan Dečko. Vsi trije so se raje »pobrali« domov, medtem ko so prenapeteži v Grossovi gostilni sprožili pravi pretep.³¹

Preselitev v Celje

Zaradi pospešene nemške aktivnosti se je slovenska politika sredi desetletja morala odzvati. Po ustanovitvi Družbe sv. Cirila in Metoda leta 1885,³² ki je skušala ustaviti nemški »šolski« prodor, je tako krenila proti novim državnoborskim volitvam z razočaranjem na eni strani in (vnovič) z velikimi upi na drugi strani. Najbolj agilni so bili (pod vodstvom Josipa Serneca) celjski Slovenci, zaradi slovenskega »prodora« pa se je tudi celjsko nemštvo vse bolj s strahom oziralo na slovenske zahteve in strnilo svoje vrste. V Mariboru, kjer je bilo slovenski strani zaradi drugačnih razmerij težje, pa se je postopoma oblikovala politična nemoč. Neugoden položaj slovenske strani v mestu se je dodatno intenziviral z odhodom Lavoslava Gregoreca, ki ga je lavantinski knezoškof Maximilian Stepischnegg premestil v Novo Cerkev pri Celju,³³ in Ivana Dečka, ki se je septembra 1885 zaposlil v Sernečevi odvetniški pisarni in se preselil v Celje. Tudi zaradi tega se je na temeljih Josipa Serneca, Mihe Vošnjaka, Josipa Žičkarja, Jura Hrašovca in drugih slovenskih Celjanov kljub mariborskemu Slovenskemu gospodarju, Slovenskemu političnemu društvu in slovenskemu (nemško pisanemu) časniku Südsteirische Post s prihodom obeh center spodnještajerske politike postopoma oblikoval v mestu ob Savinji.³⁴ Vpliv celjskih Slovencev je v »osvajanju« nemške »trdnjave« postajal vse očitnejši. Za razliko od mariborskega nemškega tiska, ki se mu s slovensko »povodnijo« v mestu ni bilo treba pretirano obremenjevati, je celjsko nemštvo s strahom spremljalo slovenski napredek. Potem ko je predvsem Dečko s svojim odvetniškim delom pospešil slovenski »prodor« na lokalnem področju (npr. »boj« za okrajne zastope),³⁵ je »vahterca« pozivala k vse močnejši enotnosti celjskih Nemcev (ki so že pri volitvah v celjski okrajni zastop leta 1886 skoraj doživeli poraz).³⁶

³¹ SGp, 10. 7. 1884.

³² Prim. Andrej Vovko: Mal položi dar ...: portret slovenske narodnoobrambne organizacije Družbe sv. Cirila in Metoda 1885–1918. Ljubljana 1994, str. 21–24, 27–28, 35–39; isti, Podružnice »Družbe sv. Cirila in Metoda« na Štajerskem, ustanovljene do leta 1907. V: Časopis za zgodovino in narodopisje (dalje ČZN), 1980, št. 2, str. 352; isti, Družba sv. Cirila in Metoda. V: Slovenska kronika XIX. stoletja 1884–1899. Ljubljana 2003, str. 37–39.

³³ SGp, 2. 4. 1885.

³⁴ Janez Cvirn: Trdnjavski trikotnik: politična orientacija Nemcev na Spodnjem Štajerskem (1861–1914). Maribor 1997, str. 107–116; Franjo Baš: Prispevki k zgodovini severovzhodne Slovenije. Doba Ivana Dečka. Maribor 1989, str. 66; prim. Branko Goropevšek: Štajerski Slovenci, kaj hočemo!. Celje 2005 (dalje Goropevšek, Štajerski Slovenci), str. 9–10.

³⁵ Josip Serneč: Spomini. Celje 2003 (dalje Serneč, Spomini), str. 48.

³⁶ DW, 19. 9. 1886.

Slovenska politika v Celju s Sernecem in agilnim Dečkom na čelu je celjskim Nemcem povzročala nemalo skrbi. Dečkove vloge in pritožbe, ki so romale iz odvetniške pisarne na pritožbene organe, so bile izjemno tehtne in preišljene. Potem ko je Miha Vošnjak v začetku leta 1887 vložil na celjskem okrajnem sodišču prošnjo (ki jo je sestavil Josip Sernek)³⁷ »za vknjižbo lastninske pravice pri nekem kupljenem zemljišču« v slovenskem jeziku in naletel na negativen odgovor celjskega urada, se je obrnil na Ivana Dečka, ki se je pritožil na dunajsko pravosodno ministrstvo. Dečkova pritožba je utemeljevala sprejemanje zemljiškoknjižnih prošenj in njihovo vknjiževanje v slovenskem jeziku.³⁸ »Zemljiške knjige so javne knjige; v nje sme vsakdo pogledati in se prepričati o zemljiško-knjižnem stanju. Celjski okraj je, ako se ne ozira na mesto Celje, izključno slovenski okraj; razen malega odstotka, so vsi prebivalci Slovenci /.../ in ti so večinoma nemškega jezika nezmožni. Javne knjige, kakor so zemljiške knjige, morajo biti torej v Celjskem okraju take, da bode ta ogromna večina vsaj glede svojih zemljišč lahko razvidela zemljiško-književno stanje. To pa jej je samo takrat mogoče, če je javna knjiga pisana v njenem jeziku, t. j. v slovenskem jeziku.«³⁹ Pravosodni minister Alois Pražák, ki je obljubljal slovensko uradovanje na Spodnjem Štajerskem,⁴⁰ je v skladu z že uveljavljeno prakso na Kranjskem ukazal sredi leta 1887 višjemu deželnemu sodišču v Gradcu, da odredi za sodišča v svojem delovnem območju vpisovanje v zemljiško knjigo tudi v slovenskem jeziku. V začetku avgusta je odredba »priromala« na Spodnjo Štajersko. Slovensko spodnještajersko časopisje je bilo navdušeno nad novo »drobtinico« in menilo, da je slovenski jezik s to ministrovo potezo zopet pridobil večjo veljavo in upalo na skorajšnjo enakopravnost na sodnem polju.⁴¹ Na drugi strani pa je nemško časopisje zagnalo vik in krik⁴² in Slovencem očitalo, da želijo tako speljati hipotekarne kreditojemalce nemškim hranilnicam in denar speljati na svoj mlin.⁴³ Celjski poslanec Richard Foregger je v državnem zboru spraševal ministra Pražáka, »kako je mogel kaj takega storiti in dati slovenskemu jeziku drobtinico pravice«,⁴⁴ pa tudi graški deželni zbor je imel velike pomisleke, ko je rovaril »zoper to Slovincem dovoljeno malenkost«.⁴⁵

³⁷ Janez Cvirn: Josip Sernek, rodoljub z dežele (spremna študija). V: Sernek, Spomini (dalje Cvirn, Sernek), str. 126.

³⁸ Vknjiževanje v zemljiško knjigo je bilo sicer uvedeno že v gornjegrajskem okraju leta 1882, uspeh Mihe Vošnjaka pet let pozneje pa ni predstavljal uspeha le v boju s celjskim sodiščem, pač pa je imel tudi politični predznak. – Spindler, Dr. Ivan Dečko, str. 11.

³⁹ SN, 18. 8. 1887; prim. SP, 24. 8. 1887.

⁴⁰ SP, 11. 6. 1887.

⁴¹ SGp, 8. 9. 1887.

⁴² Prim. SP, 27. 8. 1887.

⁴³ DW, 25. 8., 23. 10. 1887; prim. Tagespost (dalje Tp), 23. 8. 1887.

⁴⁴ Prim. Gustav Kolmer: Parlament und Verfassung in Österreich 4 (1885–1891). Graz 1978, str. 219–221.

⁴⁵ SGp, 24. 11. 1887.

Intenzivnost Dečkovega dela tudi po »slovenizaciji« zemljiške knjige ni usahnila. Podoben uspeh mu je istega leta uspel s pritožbo na »naučno« ministrstvo, ko je preprečil izvajanje ukaza štajerskega deželnega šolskega sveta, da se mora šolski pouk v zadnjem razredu ljudskih šol poučevati v nemščini.⁴⁶ Če je Lavoslav Gregorec navajal še za leto 1882 526 nemških, 160 slovenskih in 75 utrakvističnih ljudskih šol, na drugi strani pa pokazal, da so v petih letih popolnoma slovenske ljudske šole dobesedno izginile,⁴⁷ je Dečko menil, da je »deželni šolski svet /.../ izdal celo vrsto naredeb, kako se mora nemški jezik še vse bolj poučevati v naših šolah«, medtem ko je 19. člen decembrske ustave prepovedoval »vsako siljenje k učenju drugega, torej pri nas nemškega jezika«. ⁴⁸ Po številnih pritožbah⁴⁹ je »naučno« ministrstvo odredilo, da ostane »slovenščina edini in izključljivi podučni jezik«, Dečko pa je zadovoljno ugotavljal, da Nemci vseeno nimajo vseh niti v svojih rokah in da je treba »narodni uspeh« razširiti in narodno gibanje okrepiti do te mere, da bo čim več slovenskih občin na šolskem področju slovenskih.⁵⁰

Zaradi premetene slovenske politike so se celjski Nemci konec osemdesetih let počutili vse bolj ogrožene. Kljub temu da so nekateri slovenski politiki na Spodnjem Štajerskem menili, da se nam ni »godilo slabše« niti takrat, ko so »bili nemški liberalci na krmilu«, je vodstvo slovenske politike verjelo v slovenski vsestranski razvoj. Med njimi je še posebej izstopal Josip Sernec, ki je veljal za neizmernega optimista, pod njegovim okriljem pa se je v pretkanega politika prelevil tudi Ivan Dečko. Politika, ki so jo zagovarjali Sernec, Dečko in drugi celjski Slovenci, je pripeljala do odkritega boja za celjski okrajni zastop, ko so Slovenci in Nemci pričakovali nove volitve. Potem ko je po slovenskih pritožbah in interpelaciji spodnještajerskih slovenskih poslancev⁵¹ glede volivcev, ki so volili v veleposestniški kuriji s pomočjo hišnega davka, dunajsko upravno sodišče razsodilo v prid Slovincem in nepravilnosti izbrisalo iz volilnih imenikov, je graško namestništvo konec leta 1888 razpustilo celjski okrajni zastop, čeprav je predsednik Gustav Stiger temu močno nasprotoval.⁵² »V Celju in drugod smo spravili stvar do upravnega

⁴⁶ Spindler, Dr. Ivan Dečko, str. 35.

⁴⁷ SGp, 21. 7. 1888; prim. Gregorečev govor v: Stenographische Protokolle des Hauses der Abgeordneten des Reichsrates, 225. Sitzung der X. Session am 3. Mai 1888, str. 8227–8235. Njegov govor je bil objavljen tudi v brošuri: Nemškutarija na Koroškem in Štajerskem z nemškim šulvereinom vred. Maribor 1888.

⁴⁸ SGp, 19. 7. 1888.

⁴⁹ Na primeru Šmarja pri Jelšah se je Ivan Dečko (v sodelovanju s šmarskim kaplanom Antonom Aškercem) pritožil na več ministrstev, kjer je dokazoval »slovenski« značaj kraja in zahteval slovenske napise v javnih uradih, ob tem pa tudi opozarjal na nesprejemljivost ukaza štajerskega deželnega šolskega sveta. – NUK, Rokopisni oddelek, Dr. Ivan Dečko – Antonu Aškercu, MS 972, št. 1, 7. 11. 1887; št. 2, 4. 3. 1888; št. 3; št. 4, 2. 9. 1888; prim. SN, 26. 4. 1888.

⁵⁰ SGp, 11. 10. 1888.

⁵¹ Prim. SN, 13. 6. 1888; SP, 9. 6. 1888.

⁵² SGp, 6. 12. 1888; SP, 28. 11. 1888; več o tem Peter Urbanitsch: Die Wahlen in die Bezirksvertretungen der Untersteiermark. Rechtliche und Nationalitätenpolitische Aspekte im späten 19. Jahrhundert. V: Arhivistika – zgodovina – pravo. Vilfanov spominski zbornik. Ljubljana 2007 (dalje Urbanitsch, Die Wahlen in die Bezirksvertretungen), str. 311–316.

sodišča, s čimer smo izbrisali iz veleposestniškega volilnega imenika marsikaterega nemškega Celjana, ki je plačeval 60 goldinarjev davka le s prištetjem hišnojemninskega davka.« Namesto njih je Slovincem uspelo v reklamacijskem postopku uvrstiti v volilni imenik marsikaterega kmečkega posestnika, ki je imel zemljišča raztresena v več davčnih občinah, a vseeno plačeval 60 goldinarjev davka.⁵³ Nemško spodnještajersko časopisje je takoj začelo z volilno agitacijo in postavljalo nemško zmago na prihodnjih volitvah kot samoumevno,⁵⁴ slovenski predvolilni boj pa je potekal kot organizirana akcija pod Dečkovim vodstvom iz Sernečeve odvetniške pisarne.⁵⁵

Zmaga na volitvah, razpisanih za konec marca 1889, je predstavljala Slovincem pomembno strateško pridobitev, saj se je slovenska politika v mestu ob Savinji vse bolj utrjevala. Celjski Nemci so si po informacijah, da so volitve za njih tako rekoč izgubljene,⁵⁶ znova skušali v veleposestniški kuriji zagotoviti končno zmago. Toda nemška predvolilna akcija, ki je skušala »spodkopati« Slovence in bila prepričana v svojo zmago,⁵⁷ ni dosti zalegla. Slovensko časopisje je po volitvah in slovenski zmagi kipelo od navdušenja,⁵⁸ ko je pisalo, da so štajerski Slovenci »po trdem boji /.../ zasedli trdnjavo, katero so branili naši nasprotniki z vsemi postavnimi in nepostavnimi silami malone dvajset let«. Slovenska zmaga je krepko zamajala nemško posestno stanje na Spodnjem Štajerskem, še posebej zato, ker je zmaga posegla v jedro spodnještajerskega nacionalnega boja. »Podrt in poražen je spet jeden tistih stebrov, na katerega se je naslanjal nemški most do Adrije. /.../ Celjska zmaga nam spet kaže, da resna volja, krepko delo in vera v uspeh dovede končno do zmage.«⁵⁹

Ob »napadu« na celjski okrajni zastop pa je politika celjskih Slovencev, ki je v nacionalnem političnem boju proti koncu osemdesetih let pokazala največ energije, računala na še en manever. Ob vztrajnem pritisku na »nemško« mesto Celje si je že več let prizadevala osvojiti strateško pomembno okoliško občino, kar ji je leta 1889 tudi uspelo.⁶⁰ Po osvojitvi celjskega okrajnega zastopa in zmagi na občinskih volitvah je slovenska stranka skušala prodreti tudi v samem mestu. Ker pa ji to ni uspelo, se je tudi v nadaljevanju skoncentrirala na institucije v celjski neposredni bližini, v Celju pa uspela kljub težavam v deželnem zboru konec julija 1889 »postaviti« še Južnoštajersko hranilnico,⁶¹ ki je potrjevala slovenske uspehe in prizadevanja na združnem področju ter pomenila prelomnico na poti h gospodarski emancipaciji Slovencev. Josip Sernec, Miha Vošnjak in Ivan Dečko so dali pobudo

⁵³ Cvirn, Sernec, str. 130.

⁵⁴ DW, 25. 11. 1888; prim. Marburger Zeitung (dalje MZ), 25. 11. 1888.

⁵⁵ Cvirn, Sernec, str. 130.

⁵⁶ Prim. SP, 16. 2. 1889.

⁵⁷ Prim. DW, 24. 3. 1889; prim. Urbanitsch, Die Wahlen in die Bezirksvertretungen, str. 317.

⁵⁸ Prim. SGp, 4. 4. 1889; SP, 6. 4. 1889.

⁵⁹ SN, 27. 3. 1889.

⁶⁰ Cvirn, Sernec, str. 130; prim. Čuček, Uspehi, str. 221–229.

⁶¹ Prim. SP, 24. 7. 1889; Branko Goropevšek: Južnoštajerska hranilnica. V: Slovenska kronika XIX. stoletja 1884–1899, Ljubljana 2003, str. 122–124.

za njeno ustanovitev, z njeno pomočjo pa poskušali odtegniti Celjski mestni hranilnici in drugim nemškimi mestnim hranilnicam na Spodnjem Štajerskem preostale slovenske varčevalce.⁶² Slovensko gospodarstvo, ki je poslovalo z lepimi dobički, se je tako skoraj popolnoma otreslo tujega kapitala in se postavilo nasproti nemškim hranilnicam, ki so grozile, da ne bodo več posojale denarja tistim, ki imajo slovenske vpise v zemljiško knjigo.⁶³

Vstop v deželni zbor

Do začetka devetdesetih let se je Ivan Dečko že izoblikoval v vodilnega politika na Spodnjem Štajerskem in spretno »krmaril« slovensko politiko. Če je Miha Vošnjak v državnem zboru v začetku marca 1890 ostro kritiziral celjsko okrožno sodišče z Ivanom Heinricherjem na čelu,⁶⁴ je Dečko dokazoval, da »okrožno sodišče v Celju daje na slovenske vloge nemške rešitve«. ⁶⁵ V svojih zahtevah je bil nepopustljiv, vsako nepravilnost pa je poskušal reševati na pravni podlagi. Svoje politično delo pa je leta 1890 intenziviral še v štajerskem deželnem zboru, potem ko je v ljutomerski kmečki kuriji premagal nemškega kandidata Ivana Farkaša. Dečko je v graški deželni hiši hitro pokazal svoj politični talent, ko je že na drugi seji vložil interpelacijo, v kateri je v slovenščini pozival deželnega namestnika Guida Kübecka, naj odpravi nepravilnosti na nekaterih spodnještajerskih okrajnih glavarstvih, ki da na slovenske prošnje še zmeraj niso odgovarjala v slovenščini.⁶⁶

Celjsko nemštvo je po dokončni ločitvi nacionalnih polov oviralo slovenska prizadevanja na vsakem koraku. Na drugi strani pa je bila Dečkova aktivnost v mestu vse bolj opazna. Dejaven je bil tudi pri novoustanovljenem Celjskem Sokolu.⁶⁷ Toda ustanovitvena slavnost, napovedana za začetek septembra 1890, je nemudoma naletela na nasprotovanje celjskih mestnih očetov.⁶⁸ Organizatorji prireditve pa so napeli vse sile. Na namestništvo v Gradec so poslali deputacijo, ki so jo sestavljali Josip Vrečko, Ivan Dečko in tajnik Dragotin Treo. Isto potezo je naredil tudi celjski župan Josef Neckermann,⁶⁹ ki je na namestništvo poslal še svojo utemeljitev prepovedi slavja. Menil je, da je prireditev načrtovana kot politično nacionalna demonstracija, ki da sploh ni potrebna v Celju, sam pa da je ne more preprečiti. Zato je pozval namestništvo, da naj ne pristane na zahteve društva, ker

⁶² Cvirn, Sernec, str. 131.

⁶³ Prim. SGp, 8. 8., 15. 8., 22. 8., 29. 8. 1889; SP, 3. 8. 1889.

⁶⁴ MZ, 9. 3., 19. 3. 1890.

⁶⁵ Pokrajinski arhiv Maribor, fond Gregorec, pismo Ivana Dečka, 18. 3. 1890.

⁶⁶ Prim. Čuček, Uspehi, str. 251–253.

⁶⁷ Na ustanovnem občnem zboru Celjskega Sokola (konec julija 1890) je bil izvoljen za podstarosta društva (starosta je postal Josip Vrečko), kar je samo potrjevalo dejstvo, da se je njegov vpliv v Celju dokončno utrdil.

⁶⁸ Janko Orožen: Zgodovina celjskega Sokola 1890–1940. Celje 1940, str. 12–13.

⁶⁹ Bojan Cvelfar: »Z narodnim domom se je celjskemu nemštvu razbila jedna čeljust«. Nacionalni izgredi v Celju na prelomu stoletja. V: Celjski zbornik, 1997, str. 10.

da si meščani ne želijo morebitnih izgredov, ki da so jih nekateri slovensko (nacionalno) usmerjeni posamezniki že napovedali.⁷⁰

Potem ko je slovesnost vendarle dobila zeleno luč, se je tok dogodkov na sami prireditvi odvrtil v povsem nacionalno smer (prišlo je do obračunavanja celjskih Nemcev s Slovenci)⁷¹ in povzročil, da je bila prireditev tako rekoč začetek ekscesnih dogodkov v Celju, jasno pa je razkrila stališče mestnih oblasti do slovenskih in (na drugi strani) nemških prireditev. Zadeva je dobila epilog v graškem deželnem zboru, ko so slovenski poslanci (Dečko in Sernec) trdili, da nimajo Slovenci več nobenega zaupanja do celjskih mestnih očetov, nezrelo ravnanje mestnega urada pa da si je zaslužilo ostro kritiko, ker da nikakor ni vestno izpolnilo svojih »službenih« dolžnosti.⁷²

Zaostrena politična klima je zahtevala odločno politiko slovenske (in nemške) strani. Volilna agitacija je pod taktirko Slovenskega društva pred marčevskimi državnozborskimi volitvami leta 1891 napela vse sile. Medtem ko je bila kmečka kurija pravzaprav v slovenskih rokah in ni predstavljala težav Mihi Vošnjaku v Celju, Francu Robiču v Mariboru in Lavoslavu Gregorecu na Ptujju,⁷³ je slovensko časopisje namenilo posebno pozornost mestni kuriji.⁷⁴ Kljub temu da Ivanu Dečku v Mariboru ni uspelo zmagati, je slovenska stran v Celju (po opaznih slovenskih »zmagah«) s kandidatom Josipom Sernecem pričakovala nov slovenski uspeh,⁷⁵ čeprav je »vahterca« z vsemi sredstvi napadala »spolitizirano slovensko duhovščino« in slovenskega kandidata.⁷⁶ V Mariboru je Dečku uspelo zbrati dobro petino glasov proti nemškemu kandidatu Gustavu Kokoschineggu, medtem ko so se slovenska pričakovanja v Celju pokazala za realna. Če so celjski in spodnještajerski Nemci po deželnozborskih volitvah »trobili«, češ da je slovenska stran poražena in da je »končno« začela izgubljati svoje »položaje«, ko je bilo število glasov slovenskega kandidata nižje kot pred šestimi leti, pa so državnozborske volitve pokazale drugačno podobo. Josip Sernec je volitve sicer izgubil, toda očiten slovenski napredek in krepitev slovenskega položaja v Celju sta pričala o tem, da je nova generacija celjskih slovenskih politikov ubrala pravo politično taktiko. Foreggerjevih 541 in Sernečevih 446 glasov je samo potrjevalo nemško »ogroženost« v Celju, jeziček na tehtnici pa je predstavljalo le slabih petdeset glasov, ki jih je nemški kandidat osvojil predvsem v Celju, Brežicah, Laškem, Konjicah in v Rogatcu.⁷⁷

Po neuspehu na državnozborski ravni je Dečko vse sile usmeril v štajerski deželni zbor. Sredi maja 1891 je na volilnem shodu v Ljutomeru poročal o razmerah v graškem deželnem zboru, ki nikakor niso bile rožnate. Potem ko je »potarnal«

⁷⁰ Steiermärkisches Landesarchiv, fond Statth. Präs., fasc. 5 Ver-2675/1890.

⁷¹ Več o tem Čuček, Uspehi, str. 235–245.

⁷² SGp, 10. 11. 1890.

⁷³ SGp, 12. 2. 1891; SN, 14. 2. 1891; S, 13. 2. 1891; SP, 11. 2. 1891.

⁷⁴ SGp, 26. 2. 1891.

⁷⁵ SP, 21. 2., 7. 3. 1891; prim. Slovenec (dalje S), 24. 2. 1891.

⁷⁶ DW, 5. 3. 1891.

⁷⁷ Melik, Volitve, str. 386–387; SP, 11. 3. 1891.

nad premajhnim številom slovenskih poslancev v deželnem zboru, ki niso imeli »nobenega zastopnika v deželnem odboru in nobenega uda v deželnem šolskem svetu«, ni mogel biti zaradi ustavoverne večine nikakor zadovoljen nad skromnimi uspehi slovenske deželnozbornske politike. Čeprav so slovenski poslanci v preteklem letu le dosegli nekaj uspehov in »prisilili nemške /.../, da se je spremenil upravljalni red toliko, da zamore že 6 poslancev samostalne predloge staviti in da vsaj enega slovenskega poslanca morajo v vsak odsek voliti, dosegli so železnico po Savinjski dolini, ki se že stavi, potegovali so se za spremembo lovske postave, ki se mora spremeniti na korist sadjerejcem«, in da so se »krepko upirali ponemčevanju po šolah in uradih in glede na uradovanje so vsaj toliko dosegli, da uradi morajo na slovenske vloge slovenski odgovarjati«, je posebno pozornost namenil delovanju Schulvereina in Südmarke. Nemški obrambni društvi sta predstavljali realno nevarnost, poslanec pa je navzoče pozval, da se naj »možko branijo teh navalov, dokler se ne vresniči naša želja, da bi se Slovenci v eno upravno skupino združili«. ⁷⁸ Pri tem je opozoril na sklep graškega deželnega šolskega sveta iz septembra 1890, da se more poučevati slovenščina samo v prvih dveh razredih ljudskih šol (v tretjem razredu je bila predvidena nemščina). Na sklep se je ostro odzvala tudi slovenska javnost in se postavila proti schulvereinskim šolam v slovenskih okrajih, češ da si edino mesto učnega jezika na dotični šoli zasluži samo slovenščina. ⁷⁹

Spodnještajerski Slovenci so v napetih političnih razmerah v začetku devetdesetih let skoncentrirali svoje sile v Celju. Agilnost celjskih Slovencev (predvsem Dečka in Serneca) je povsem zaostрила nacionalne odnose v mestu in sprožila solidarnost med Nemci. Slovenski napredek v Celju je bil namreč več kot očiten. Že od srede osemdesetih let je slovenska stranka novačila slovenske obrtnike in trgovce v mesto, ⁸⁰ s čimer je pospeševala gospodarski razvoj Celja in krepila nacionalno samozavest (ki je bila v mestu ob Savinji za razliko od Maribora precej opazna), ⁸¹ v začetku devetdesetih let pa ni bila nič manj podjetna. ⁸² Po sokolskem društvu, ki je postalo eno izmed središč družabnega in narodnega življenja v mestu, so Celjani po prihodu dejavnega ljubljanskega podjetnika Dragotina Hribarja in ob pomoči Celjske posojilnice dobili tudi koncesijo za Zvezno tiskarno, ki je maja 1891 začela izdajati slovenski časopis *Domovina*. Ta je postal kmalu eden izmed pomembnejših spodnještajerskih časnikov ⁸³ in hitro ugotavljal, da so Slovenci v Celju in okolici »v

⁷⁸ SGp, 21. 5. 1891.

⁷⁹ SGp, 27. 8. 1891.

⁸⁰ Cvirn, Celje, str. 58–59.

⁸¹ Bojan Cvelfar: *Gospodarska podoba Celja pred prvo svetovno vojno*. V: *Od Maribora do Trsta*, str. 127–128; prim. Janez Cvirn: *Kri v luft! Čreve na plot! Oris družabnega življenja v Celju na prelomu stoletja*. Celje 1990 (dalje Cvirn, *Kri v luft!*), str. 14–15.

⁸² Prim. Arnold Suppan: *Die Untersteiermark, Krain und das Küstenland zwischen Maria Theresia und Franz Joseph (1740–1918)*. V: *Deutsche Geschichte im Osten Europas. Zwischen Adria und Karawanken*. Berlin 1998, str. 327; Janez Cvirn: *Urbanizacija ter njeni vplivi na socialno in nacionalno strukturo Celja (1867–1914)*. V: *Mednarodni kulturnozgodovinski simpozij Modinci*. Rogaška Slatina, Maribor 1993, str. 304.

⁸³ Cvirn, Sernec, str. 131; prim. Janez Cvirn: *Gospodarska politika celjske občine 1890–1914*. V:

poslednjem času res zelo napredovali. Okolica je skoro že popolnoma naša; kajti občinski zastopi so po okoliških srenjah skoro popolnoma že v narodnih rokah, in kjer še niso, vtegne se v kratkem zgoditi, kajti naše ljudstvo vedno bolj in bolj zaupa domačinom, kateri spoštujejo domač jezik, domače šega, krščansko vero in krščansko življenje. Zdaj ko imamo okrajni zastop v narodnih rokah, napredovale bodo polagoma tudi razmere pri občinah.«⁸⁴ Kljub temu da je nemško časopisje trdilo, da novo (slovensko) vodstvo okrajnega zastopa še ni storilo ničesar,⁸⁵ je Ivan Dečko (kot poročevalec okrajnega odbora) naznanil po potrditvi proračuna konec leta 1890 »za davkoplačevalce našega okraja preprijetno vest, da ne bo treba v bodoče pobirati okrajnih doklad 25%, kakor je to dozdej vedno treba bilo, ampak da se te doklade lahko znižajo za 3 procente, t. j. 22%«.⁸⁶ Toda to jih nikakor ni ustavilo. Celjsko nemštvo je šlo celo tako daleč, da je zaradi ekscesnih dogodkov leta 1890 in po povečani slovenski »prisotnosti« v Celju slovenske meščane svarilo, češ da naj sami skrbijo za osebno varnost. Slovenska stran se je počutila ogroženo in po izjavah Nemcev poslala na celjski mestni urad več prošenj za izdajo orožnega lista (in dovoljenja za nošnjo revolverja). Med prosilci je bil tudi tajnik celjske posojilnice Franc Lončar, kateremu je urad slovensko prošnjo zavrnil v nemščini že sredi leta 1891. Dopis mestnega urada v nemščini pa je znova postavil v ospredje tudi vprašanje reševanja slovenskih vlog. Zaradi vsega naštetega se je Lončar pritožil na graško namestništvo, ki pa pritožbe ni resno jemalo. Zato je Dečko v Lončarjevem imenu sestavil rekurz in ga poslal na notranje ministrstvo, ki mu je konec leta »ugodilo glede orožnega lista ter naročilo namestništvu, da razsodi pritožbo glede jezika, v katerem je mestnemu uradu izdati rešitev na slovensko prošnjo«. Toda namestništvo ni upoštevalo navodil in menilo, da celjski mestni urad ni dolžan »slovenskih prošenj slovensko reševati«. Lončar se je še enkrat pritožil na ministrstvo, ki je »sodilo po zakonu ter v zmislu podane pritožbe odločilo, da mora vsako oblastvo prošnje, katere so pisane v jeziku navadnem v deželi, reševati v tem istem jeziku«.⁸⁷ Celjski Nemci so zagnali vik in krik ter dokazovali, da ni v Celju slovenščina nikakor »navaden jezik«, rovarili, češ da slovenščine itak nihče ne razume, da bo dvojezično uradovanje povzročilo samo »razpor v mestu« in da je samo na škodo prebivalstva, če bo mesto moralo »namestiti uradnika, zmožnega slovenskega jezika«. Slovensko časopisje se za nemške pritožbe seveda ni zmenilo. Pozdravilo je nov korak slovenskega napredka, češ da so si znova »priborili nekaj, kar se jim je doslej kratilo«, in pozivalo, »da bi se tudi drugod vzdramili rojaki naši in se za svojo pravico tako odločno in energično potegnili, kakor Celjski Slovenci«.⁸⁸

Zgodovinski časopis, 1990, št. 3 (dalje Cvirn, Gospodarska politika celjske občine), str. 437–438; Goropevšek, Štajerski Slovenci, str. 10.

⁸⁴ Domovina (dalje D), 16. 5. 1891.

⁸⁵ Prim. SP, 3. 1. 1891.

⁸⁶ SGp, 1. 1. 1891.

⁸⁷ Prim. Zgodovinski arhiv Celje, fond Mestna občina Celje, a. š. 19, a. e. 59; prim. Janko Orožen: Politični razvoj v Celju in celjski pokrajini od 1848 do 1918. V: ČZN, 1971, str. 228; Janez Cvirn: Boj za Celje: politična orientacija celjskega nemštva 1861–1907. Ljubljana 1988, str. 38–40.

⁸⁸ SN, 2. 5. 1892; prim. DW, 1. 5. 1892.

Celjske Nemce je odlok precej razburil, še bolj pa jih je peklilo dejstvo, da je slovenski stranki po skoraj dveletnem boju leta 1892 uspelo doseči, da je najvišje državno sodišče na Dunaju izdalo t. i. jezikovno naredbo za Celje, ki je uzakonila slovenščino kot zunanji občevalni jezik celjskega mestnega urada.⁸⁹ Kot protiutež je celjski občinski svet (da bi preprečil vsakršno gradnjo Slovencev v mestu) pokupil vse proste gradbene parcele v Celju in (potem ko je Dečku uspelo leta 1891 kupiti Reitterjevo posestvo na vogalu Ljubljanske ceste in Jožefovega trga) sprejel v proračun gradnjo ceste čez zemljišče Celjske posojilnice do Otoka, na kateri je slednja nameravala zgraditi Narodni dom. Še preden pa je občini uspelo vrisati nameravano cesto v mestni urbanistični načrt, se je posojilnica pritožila na štajerski deželni odbor, ki je sklep občinskega odbora razveljavil, s čimer se je načrt celjskih Nemcev ponesrečil.⁹⁰ Za razliko od tega pa vse hujšega nacionalnega konflikta ni bilo več mogoče zaustaviti.

Namesto sklepa

Potem ko je konec leta 1891 Ivan Dečko odprl lastno odvetniško pisarno v Celju, je neumorno nadaljeval s svojim začetim delom, aktiven pa je bil tudi v deželnem zboru. V začetku aprila 1892 je (skupaj s Sernecem) nasprotoval težnjam graškega deželnega šolskega sveta po uvedbi nemščine kot učnega jezika v slovenske ljudske šole.⁹¹ Slovensko časopisje se je z njima absolutno strinjalo. Na drugi strani pa je spodnještajersko nemško časopisje ob uspehih slovenske politike navajalo, da se odvija na Spodnjem Štajerskem popolna »slovenizacija«. V tem kontekstu je izpostavljalo celjski okrajni zastop, zemljiško knjigo, notarsko zbornico, celjski župnijski urad, slovensko posojilnico v Celju, celjsko slovensko tiskarno, obrtno društvo in sprejeti odlok o slovenskem reševanju vlog. Ko je Dečko vložil sredi leta 1893 v deželnem zboru interpelacijo zaradi nepravilnega razpisa volitev v celjsko bolniško blagajno,⁹² je celjsko nemštvo znova protestiralo, ker ga je bilo strah tudi »slovenizacije« okrajnega šolskega sveta in okrajne bolniške blagajne.⁹³ Nemštvo na Spodnjem Štajerskem je bilo prestrašeno, nemško časopisje pa je bodrilo nemške vrste, češ da je skrajni čas za enotnost in ostrejši nastop.⁹⁴ Povod za njihovo reakcijo je prihajal iz mesta ob Savinji, kjer je slovenska stran dosegla največje uspehe, nesporne zasluge za prodorno slovensko politiko pa je vsekakor imel tudi Ivan Dečko. Pritožbe, ki jih je pisal sprva v Sernečevi, pozneje pa v svoji odvetniški pisarni, so spodnještajersko nemštvo, ki je z vse večjim strahom opazovalo slovenske uspehe, prisilile v popolno homogenizacijo. Slovenska stran je z modro politiko popolnoma osvojila podeželje, spodnještajersko nemštvo pa omejila na mesta in

⁸⁹ Cvirn, Celje, str. 61.

⁹⁰ Cvirn, Gospodarska politika celjske občine, str. 441; prim. Cvirn, Kri v luft!, str. 34.

⁹¹ SN, 12. 4. 1892; SP, 16. 4. 1892.

⁹² D, 5. 5. 1893.

⁹³ SP, 10. 5., 13. 5. 1893.

⁹⁴ MZ, 25. 5. 1893.

posamezne trge. V svojih spominih⁹⁵ je politik Ivan Geršak ocenjeval, da je Ivan Dečko »najodličnejši publicist in naš prvoboritelj na slovenskem Štajerskem, vzoren požrtvovalen rodoljub, ki se neumorno bori za pravice in blaginjo slovenskega naroda«. Ocena je vsekakor veljala za njegov politični angažma v času izida spominov (leta 1902) kot tudi za politične uspehe, ki jih je dosegel do zgodnjih devetdesetih let 19. stoletja.⁹⁶

Filip Čuček

POLITICAL ACTIVITIES OF IVAN DEČKO UNTIL THE BEGINNING OF THE 1890S

S u m m a r y

The career of Ivan Dečko (1859–1908), a lawyer and politician, started in the time when after the defeat of the liberal Auersperg-Lasser's government (1871–1879) the control of the Austrian half of the Dual Monarchy was taken over by Eduard Taaffe. Dečko already demonstrated his political talent during his studies (1879–1883), publishing his contributions in the Slovenian newspapers since the 1880s. His journalistic (and political) enthusiasm became increasingly focused in the subsequent years, and until the end of his studies he had published several resounding articles. In September 1883, after he had graduated from the Faculty of Law in Graz, he got a job as a lawyer's clerk in Janez Orosel's law firm in Maribor. In this time he kept developing his political endeavours. For a year he was the secretary of the Slovenian Political Association (and one of the main organisers of the political life in Lower Styria), and for two years he edited *Südsteirische Post*, a Slovenian newspaper in the German language, where he published political articles and influenced the orientation of Slovenian politics. In the autumn of 1885 he moved to Celje and started working in the law firm of Josip Sernec, a so-called »Young Slovenian« politician. Due to Dečko and Lavoslav Gregorec's departure (the latter had been transferred from Maribor to Nova Cerkev pri Celje just a couple of months earlier by the Lavantine Prince-Bishop Maximilian Stepischnegg) a political void became apparent in Maribor. On the other hand the centre of the Slovenian Lower Styrian politics started forming in Celje. The Slovenian »breakthrough« in the city by the river Savinja was especially fuelled by Dečko, which is why the Celje Germans started striving for greater unity.

Dečko's contribution to the successes of the Slovenian politics was by no means inconsequential. His »claim to fame« was the 1887 appeal arguing for the adoption of land register applications in the Slovenian language. The intensity of his work did not wane even after the »Slovenisation« of the land register. A similar success was the appeal to the school ministry in the same year, when Dečko prevented the implementation of the decree issued by the Styrian provincial school council, demanding that the teaching language in the final grade of people's schools should be German. Thus under Sernec's wing Dečko became a cunning politician. The politics propagated by both of them (as well as by other Slovenians in Celje) resulted in an open struggle for the Celje district representation in 1889, and the Slovenian victory was a significant blow against the »old« German land ownership in Lower Styria. Due to the constant pressure exerted upon the »German« city of Celje, the Slovenian politics also conquered the strategically important adjacent municipality, surrounding the city as a kind of a ring. Despite the problems in the Provincial Assembly the Lower Styrian Savings Bank was also established in Celje in 1889.

Until the beginning of the 1890s Dečko had developed into a completely responsible political personality. He also strengthened the Slovenian politics at the Provincial Assembly level (1890). Already at the second session he submitted an interpellation, calling upon the deputy – in the Slovenian language – to eliminate the irregularities at certain Lower Styrian District Boards (Slo-

⁹⁵ Prim. Ivan Geršak: Ormoški spomini. Ljubljana 1902.

⁹⁶ Spindler, Dr. Ivan Dečko, str. 49.

venian applications were answered in the German language). The resourcefulness of Ivan Dečko (and Josip Sernec) also put a heavy strain on the national relations in Celje (the events during the establishment of the Celje Sokoli organisation) and caused the Germans to close their ranks. Due to the general disapproval of the Slovenian language in the city, the Celje city politics went so far that the municipal council bought all available building plots in Celje in order to prevent any Slovenian construction in the city.

Towards the end of 1891 Dečko opened his own law firm in Celje. In the political field he kept striving enthusiastically to solve the language disputes in Lower Styria. He was also active in the Provincial Assembly, especially after the German newspapers kept claiming that total Slovenisation was underway in Lower Styria, referring to the Celje district representation, land register, Chamber of Notaries, Celje parochial office, Slovenian loan bank in Celje, Slovenian printing house in Celje, craft association, and the decree about solving the applications in the Slovenian language. They also expressed fear of the impending Slovenisation of the district school board and district sickness fund. The Lower Styrian Germans were rattled, and their fear was undoubtedly also the »result« of Dečko and his successful appeals to various appeal bodies. Under Dečko's influence the clever Slovenian politics in the beginning of the 1890s won over the rural areas completely, restricting the Lower Styrian Germans to the cities and certain towns.